

Τηλεόραση και αγωγή του παιδιού

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πάντα αποτελούσαν ένα από τα κύρια ζητήματα συζήτησης και ανταλλαγής απόψεων. Με την σύγχρονη μορφή και λειτουργία τους αποτελούν έναν από τους κύριους διαμορφωτές της προσωπικότητας των παιδιών, αφού ασκούν καταλυτικό ρόλο στη διαπαιδαγώγηση τους και συμβάλλουν στη γνωστική τους ανάπτυξη.

Στην σύγχρονη εποχή έχουν ακουστεί πολλές αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με τον ρόλο που ασκούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή τον ρόλο που θα έπρεπε να ασκούν για να συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη του παιδιού. Στην πλειοψηφία τους οι γνώμες που ακούγονται έχουν αρνητική χροιά υποστηρίζοντας ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν συμβάλλουν στη σωστή ανάπτυξη των νοητικών ικανοτήτων των παιδιών.

Από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που ασκούν καθοριστική επίδραση στην σύγχρονη κοινωνία είναι η τηλεόραση. Η τηλεόραση αποτελεί το κυριότερο μέσο επίδρασης και προβολής προτύπων. Ως το σημαντικότερο μέσο του έντυπου τύπου η τηλεόραση έχει κατηγορηθεί ότι δεν συμβάλλει στην προβολή σωστών προτύπων αλλά αποτελεί βήμα προβολής εκπομπών κάκιστης ποιότητας.

Η τηλεόραση που εμφανίστηκε στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας αποτελεί ένα τεχνικό μέσο, βασικός σκοπός του οποίου είναι η μετάδοση ήχων και εικόνων σε μεγάλη απόσταση και σε ευρύ κοινό. Στην Ελλάδα η τηλεόραση έκανε την εμφάνιση της στις δεκαετίες του 1960 με 1970 και συνέβαλε στην εξέλιξη του ηλεκτρονικού τύπου αποφασιστικά.

Η τηλεόραση ένα από τα βασικά μέσα μαζικής επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε) βρίσκεται σήμερα στα σπίτια των περισσότερων Ελλήνων, ενώ οι οικογένειες που δεν έχουν αυτή την συσκευή αποτελούν μία μικρή μειοψηφία στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Δεν αποτελεί αξιοπερίεργο το γεγονός πολλά ελληνικά σπίτια να έχουν περισσότερες των μία συσκευές τηλεόρασης.

Αυτό και μόνο το στοιχείο μας αρκεί για να συλλάβουμε το μέγεθος της επίδρασης που ασκεί καθημερινά η τηλεόραση πάνω στον σύγχρονο άνθρωπο και ειδικότερα στο παιδί, ενώ ταυτόχρονα διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο και στη διαμόρφωση της κοινωνικής ιδεολογίας και στην εξέλιξη της κοινωνίας. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας αποκαλούνται «τέταρτη εξουσία».

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια διεξάγεται ένας πολύ έντονος διάλογος σχετικά με τον ρόλο των Μ.Μ.Ε και ειδικότερα της τηλεόρασης, η οποία αποτελεί τον σημαντικότερο καταλύτη στη διαμόρφωση του σύγχρονου «γίγνεσθαι». Καταλυτικό ρόλο στη διεξαγωγή αυτού του διαλόγου παίζει η συνεχώς αυξανόμενη επιρροή της τηλεόρασης τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, καθώς και η δημιουργία νέων τηλεοπτικών σταθμών.

Αυτή η αύξηση της επιρροής της τηλεόρασης έχει ως αποτέλεσμα τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του τύπου και πιο συγκεκριμένα του ηλεκτρονικού τύπου. Αυτό δεν σημαίνει ότι συρρικνώθηκε ο ρόλος του τύπου, του γραπτού και του ηλεκτρονικού, αλλά χρειάζεται μία καινούργια θεώρηση για τη θέση και την στάση που πρέπει να κρατήσει ο τύπος στα σύγχρονα προβλήματα.

Η αύξηση της επιρροής της τηλεόρασης έχει σχέση με τις ακόλουθες διαστάσεις: α) κοινωνικοοικονομικοπολιτιστικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο γεννιέται, δημιουργεί και λειτουργεί β) την επιστημονική τεχνολογία, η οποία επιτρέπει στην τηλεόραση τη μετάδοση μηνυμάτων και πληροφοριών σε μαζικά ακροατήρια και γ) την ουσία και το περιεχόμενο των μηνυμάτων και την επιρροή που ασκούν στο κοινό.

Η τηλεόραση ανάλογα με την επιρροή που ασκεί και τον τρόπο που γίνεται αποδεκτή από το τηλεοπτικό κοινό έχει και θετική και αρνητική επίδραση. Είναι γεγονός ότι η τηλεόραση μπορεί και πρέπει να έχει θετική επίδραση όταν ακολουθεί κάποιους κανόνες πολιτισμού και αισθητικής.

ΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Είναι γεγονός ότι η τηλεόραση διευρύνει τις εμπειρίες του ατόμου και ειδικότερα του παιδιού. Η τηλεόραση έχει επίσης τη δυνατότητα να παρέχει την ίδια γνώση και πληροφόρηση με την ίδια λίγο πολύ αμεσότητα σ' όλο το τηλεοπτικό κοινό. Ειδικά τα παιδιά

ωφελούνται με τη σωστή παρακολούθηση της τηλεόρασης, αφού οι εμπειρίες που αποκομίζουν από τις τηλεοπτικές εκπομπές είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Η παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων διεγείρει τη φαντασία του ατόμου και του παιδιού και όταν δεν οδηγείται στην υπερβολή είναι θετικό στοιχείο για την προσωπικότητα του. Η τηλεόραση μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να αξιοποιήσουν τις δεξιότητες και τα ταλέντα τους μέσα από τη διέγερση της φαντασίας τους.

Σημαντικό χαρακτηριστικό της τηλεόρασης είναι η αμεσότητα της με την καθημερινή ζωντανή πραγματικότητα. Τα άτομα βλέποντας τηλεόραση αποκτούν ευρύτερες γνώσεις και εμπειρίες για ένα κόσμο πολύ πιο πλατύ από εκείνο που γνωρίζουν και ζουν καθημερινά. Τα παιδιά μαθαίνουν για γεγονότα, καταστάσεις, εμπειρίες και φαινόμενα, τα οποία θα ήταν δύσκολο να τα ζήσουν άμεσα.

Θετικές επίσης μπορεί να είναι οι επιδράσεις της στην ψυχαγωγία του κοινού και ειδικότερα στη μόρφωση και στην ενημέρωση. Η τηλεόραση μπορεί να βοηθήσει τον ενήλικα και το παιδί να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να αποκτήσουν γνώσεις, άγνωστες μέχρι τότε για αυτούς, ενώ αποτελεί το βαρόμετρο στην αυξομείωση του πολιτιστικού και μορφωτικού επιπέδου του λαού.

Επίσης, αρκετοί επιστήμονες, χωρίς αυτό να είναι απόλυτα επιστημονικά αποδεκτό υποστηρίζουν ότι η τηλεόραση παρακινεί τους ανθρώπους και ειδικότερα τα παιδιά να διαβάζουν περισσότερο. Αυτό δεν είναι ερευνητικά επιβεβαιωμένο, καθώς υπάρχει και η αντίθετη άποψη που υποστηρίζει ότι η τηλεόραση αποσπά την προσοχή των ατόμων και ειδικότερα των παιδιών και τους δεσμεύει τον ελεύθερο τους χρόνο. Από τα παραπάνω μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι οι άνθρωποι στον ελεύθερο τους χρόνο αντί να διαβάζουν βιβλία, παρακολουθούν παθητικά τηλεόραση.

ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Γεγονός είναι ότι η τηλεόραση έχει αρνητικές επιδράσεις στο σύγχρονο άτομο και στο παιδί ειδικότερα που παρακολουθούν τα τηλεοπτικά προγράμματα. Η τηλεόραση κατηγορείται ως ένα παθητικό και αντιπνευματικό μέσο επικοινωνίας που ενθαρρύνει τον άνθρωπο να «χαζεύει» και να αποξενώνεται. Το παιδί παρακολουθεί

την τηλεόραση χωρίς να χρησιμοποιεί την κριτική του ικανότητα και γενικότερα τις πνευματικές του δυνατότητες.

Μερικά φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας, για τα οποία κατηγορείται ως υπεύθυνη και η τηλεόραση, είναι η αύξηση της παιδικής βίας και εγκληματικότητας, η έλλειψη επικοινωνίας και η αποξένωση των παιδιών. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τηλεοπτικά προγράμματα κατακρίνονται ότι συμβάλλουν στο φτωχό λεξιλόγιο των παιδιών.

Διαμέσου της τηλεόρασης, υπάρχει σοβαρή πιθανότητα το παιδί να ταυτιστεί με τους τηλεοπτικούς ήρωες, οι οποίοι μπορεί να είναι αντικοινωνικοί, ακόλαστοι, χωρίς κανένα ίχνος ηθικής και ανθρωπιάς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το παιδί να είναι δυνατό να προβεί σε πράξεις κι ενέργειες ταύτισης με τα τηλεοπτικά πρότυπα, οι οποίες όμως πράξεις να αντιβαίνουν τελικά τους κώδικες ηθικής και τους νόμους.

Το παιδί υιοθετεί ευκολότερα και ουσιαστικότερα τα μηνύματα και τις επιρροές των τηλεοπτικών εκπομπών. Είναι δύσκολο να «αντισταθεί» στην τηλεόραση, η οποία θεωρείται η πηγή με τα πιο ισχυρά ερεθίσματα από το εξωτερικό περιβάλλον, ενώ είναι άλλωστε γνωστό ότι επηρεάζει καταλυτικά όλα τα μέλη της κοινωνικής δομής και βέβαια τα μικρότερα μέλη της κοινωνίας.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η τηλεόραση επηρεάζει σημαντικά την προσπάθεια του παιδιού να ταυτιστεί με τους τηλεοπτικούς ήρωες. Η ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού, καθώς και η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, είναι και συνάρτηση της επιρροής που ασκεί η τηλεόραση.

Το παιδί επηρεασμένο από την τηλεοπτική κουλτούρα φθάνει στο σημείο να μιμείται τους τηλεοπτικούς ήρωες με έντονες συναισθηματικές εκδηλώσεις. Δεν θα ήταν υπερβολικό να τονισθεί ότι ο μιμητισμός φθάνει σε ακραία όρια ακόμα και σε αυτοκτονίες κάποιες φορές. Από τα παραπάνω και από κάποιες έρευνες που έχουν διενεργηθεί είναι φανερό ότι η τηλεόραση επιδρά και αρνητικά στο παιδί και στην αγωγή ειδικότερα.

Η αύξηση της νεανικής εγκληματικότητας, η παθητικότητα και η πνευματική υποτονία, η μεταβολή της οικογενειακής ζωής (λιγότερη επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας, λιγότερη φροντίδα των παιδιών, λιγότερη μελέτη βιβλίων), η μαζικοποίηση και αλλοτρίωση του ανθρώπου, η δημιουργία καταναλωτικής κοινωνίας και ακόμα οι βλάβες στην υγεία (κόπωση ματιών από την τηλεθέαση) είναι μερικοί από τους κινδύνους που μπορεί να

προκύψουν από την συνεχή και ανεξέλεγκτη παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων.

ΤΡΟΠΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΛΥΤΕΡΩΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Είναι άραγε εφικτό η τηλεόραση να γίνει αγωγός θετικών στοιχείων και να επηρεάζει θετικά την κοινωνία. Είναι δύσκολο με τα σημερινά δεδομένα να αλλάξει πρόσωπο η τηλεόραση και να γίνει θετικός παράγοντας στην αγωγή του ατόμου και ειδικότερα του παιδιού. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν τα σύγχρονα τηλεοπτικά προγράμματα εξυπηρετούν σκοπούς, οπότε αυτή η αλλαγή θα πρέπει να αντιμετωπίσει συμφέροντα και κεκτημένα δικαιώματα.

Η απαγόρευση παρακολούθησης τηλεοπτικών προγραμμάτων, κυρίως από τα παιδιά δεν έχει πάντα τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η στέρηση δημιουργεί στερητικά βιώματα, πληγώνει ψυχικά το παιδί και αυξάνει την περιέργεια. Αν η τηλεόραση βλάπτει ή ωφελεί τους τηλεθεατές εξαρτάται από τα προγράμματα που εκπονούν οι υπεύθυνοι κρατικοί ή ιδιωτικοί φορείς. Εκπομπές πολιτιστικής αξίας δεν μπορούν παρά να ωφελήσουν, να διδάξουν, να μορφώσουν, να εκπολιτίσουν τις λαϊκές μάζες και να ανεβάσουν το πολιτιστικό τους επίπεδο.

Η τηλεόραση, με την ευθύνη των υπεύθυνων κρατικών αλλά και ιδιωτικών φορέων, αλλά και την συνδρομή των πολιτών, είναι καιρός να γίνει μέσο πνευματικής αναγέννησης. Η κατάρτιση των τηλεοπτικών προγραμμάτων, ίσως, θα έπρεπε να γίνεται από ανθρώπους της τέχνης και των γραμμάτων, από ψυχολόγους, κοινωνιολόγους και από παιδαγωγούς.

Η συστηματική αγωγή του μαθητή αποτελεί το πρώτιστο μέλημα του σχολείου. Το σχολείο οφείλει να έχει σκοπό την καλλιέργεια και την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας του παιδιού και βέβαια της ικανότητας αξιολογήσεώς του. Το παιδί καλό είναι να μάθει από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα να κρίνει, να αξιολογεί και να επιλέγει τα κατάλληλα τηλεοπτικά προγράμματα. Η σωστή αγωγή από το σχολείο οδηγεί το μαθητή στην συνειδητοποίηση της φύσης και του χαρακτήρα των μηνυμάτων που δέχεται και τον καθιστά ικανό να κρίνει ο ίδιος την σωστή τους σημασία.

Η σωστή τηλεοπτική αλλά και γενικότερη αγωγή πραγματοποιείται και μέσα στην οικογένεια. Το παράδειγμα των γονιών προς τα παιδιά αποτελεί σημαντικό παράγοντα σωστής αγωγής. Βλέποντας τα παιδιά τους γονείς τους να παρακολουθούν με τις ώρες τηλεόραση φυσικό και επόμενο είναι τα παιδιά να αναλώνουν τον περισσότερο ελεύθερο χρόνο τους στην παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων. Διασκέδαση και ψυχαγωγία στο σπίτι δεν σημαίνει μόνο παρακολούθηση τηλεοπτικών εκπομπών. Υπάρχουν και άλλες μορφές διασκέδασης και επιμόρφωσης στο σπίτι όπως το διάβασμα βιβλίων και η ακρόαση καλής μουσικής.

Βέβαια, παίρνοντας ως αφορμή κάποια τηλεοπτική εκπομπή μπορεί να ξεκινήσει μία πολύ εποικοδομητική συζήτηση μεταξύ των μελών της οικογένειας. Αυτές οι συζητήσεις μπορούν να γίνουν η βάση μίας πιο στενής επικοινωνίας και επαφής των μελών της οικογένειας με αποτέλεσμα την σύσφιγξη των δεσμών της οικογένειας.

Η τηλεόραση, η οποία αποτελεί ένα από κυριότερα και σημαντικότερα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, μπορεί και πρέπει να συμβάλλει αποφασιστικά στη γενικότερη δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων, οι οποίες θα συντελέσουν στην σωστή και ολοκληρωμένη ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών. Η ουσία είναι ότι η τηλεόραση ασκεί καθοριστικό ρόλο στη διαπαιδαγώγηση τόσο των ενηλίκων όσο και των ανηλίκων και αυτό πρέπει να γίνει κατανοητό απ' όλους τους φορείς που δημιουργούν τηλεοπτικά προγράμματα, έτσι, ώστε να αποτελέσει τελικά ένα καταλυτικό παράγοντα στην αντιμετώπιση της «πολιτιστικής ένδειας» της εποχής μας.